

культурним цінностям, навколошньому середовищу в разі виникнення надзвичайних ситуацій, органи місцевого самоврядування та підпорядковані їм виконавчі органи, наявні сили й засоби, комунальні підприємства, установи та організації, незалежно від форм власності, повинні:

- приймати заходи щодо сповіщення та інформування;
- проводити спостереження й лабораторний контроль;
- забезпечити укриття населення в захисних спорудах;
- здійснювати евакуаційні заходи;
- упродовж надзвичайного періоду постійно проводити інженерний, медичний, психологічний, біологічний, екологічний, радіаційний і хімічний захист.

Як висновок, у проведенню дослідження щодо економіко-правових аспектів діяльності органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами можна навести наступні шляхи їх координації:

- проведення координаційних нарад з керівниками правоохоронних органів і структурних підрозділів цивільного захисту;
- обмін інформацією з питань протидії злочинності, боротьби з корупцією, проявами економічних злочинів та в разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- видання спільних наказів, вказівок, підготовка інформаційних листів та інших організаційно-розпорядчих документів у сфері надзвичайних ситуацій, антiterористичної діяльності;
- вивчення й поширення позитивного досвіду у сфері правоохоронної діяльності та цивільного захисту;
- деталізоване вивчення матеріалів розслідування конкретних правопорушень і надзвичайних ситуацій;
- проведення спільних цільових заходів з метою вивчення й припинення можливих правопорушень і наслідків надзвичайних ситуацій, а також усунення причин і умов, що спричиняють їх появі;
- взаємне використання можливостей правоохоронних органів, структурних підрозділів цивільного захисту для підвищення кваліфікації працівників, проведення

спільних семінарів, конференцій;

- розроблення й затвердження узгоджених планів координаційної діяльності та інших напрацьованих практикою форм взаємодії з правоохоронними органами та структурними підрозділами цивільного захисту, що ефективно використовуються у виконавчих органах Одеської міської ради.

Вибір форм координаційної діяльності необхідно визначати в кожному конкретному випадку, зважаючи на обставини й характер питань, що потребують негайного вирішення.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 141.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - С. 144.
3. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 35-36, № 37. - С. 446.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР України. - 1984. - Додаток до № 51. - С. 1122.
5. Кодекс Цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 34-35. - С. 458.
5. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 33. - С. 175.
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - С. 170.

Сичук О.Й.

*кандидат економіческих наук,
заступник директора департаменту
оборонної роботи, цивільного захисту та
взаємодії з правоохоронним органами
Одеської міської ради*

Надійшла до редакції: 11.11.2013

УДК 34:338.46:339.1(477)

ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СОТ

Новий етап входження України у світове господарство зумовлює надзвичайну важливість правового регулювання сфери послуг, адже від його результативності залежатиме не лише динаміка торгівлі послугами, а насамперед можливість подальшого економічного й соціального розвитку держави як органічної підсистеми світової економіки.

Визначальним елементом механізму такого регулювання є принципи регулювання торгівлі послугами. Їх особливість полягає в тому, що вони є не лише теоретичною базою регулювання торгівлі послугами, а й прямо виступають джерелами регулювання, наприклад, у випадках прогалин, колізій, суперечностей або інших неузгодженностей у приписах правових норм; визначають зміст не тільки чинних норм, а й перспективи розвитку права, та враховуються під час розроблення нових або змінення старих нормативно-правових актів [1].

Разом з тим, посилення ролі процесів, що існують у сфері лібералізації зовнішньоторговельної діяльності,

зумовлює потребу в комплексному вивченні питань принципів правового регулювання торгівлі послугами України з використанням системного підходу, враховуючи розробки положень ГАТС, що вимагає особливої уваги до цієї проблематики.

Питанням становлення й розвитку торгівлі послугами в переходних економіках сьогодні приділяється велика увага, оскільки послуги є найважливішою сферою господарювання й стають пріоритетними в забезпеченні стійкого економічного зростання. Дослідження деяких проблем регулювання торгівлі послугами знайшли відображення в роботах Р.О. Заблоцької [2], А.П. Рум'янцева, Ю.О. Коваленко [3], І.І. Дюмулені [4], В.Т. Пятницького, О.В. Оніщук [5], В.М. Шумілова [6], Т.М. Циганкової [7]. Водночас ступінь наукової розробленості проблеми пов'язаний з недостатністю й нечисленністю досліджень з визначення та аналізу принципів здійснення господарської діяльності з торгівлі послугами в контексті членства України в СОТ.

© Р.Р. Шульга, 2013

Економічна безпека: теорія і практика

Отже метою статті є аналіз принципів правового регулювання здійснення господарської діяльності з торгівлі послугами в контексті членства України в СОТ з використанням положень ГАТС.

Одним з найважливіших принципів, на базі якого здійснюється регулювання торгівлі послугами в рамках СОТ, є принцип недискримінації. Він означає, що всі контрактні сторони-члени СОТ зобов'язані надавати одна одній однаково сприятливі умови.

ГАТС надає країнам-учасникам можливість автономно або за згодою визнавати кваліфікаційні вимоги, сертифікати, ліцензії, що стосуються постачальників послуг. Однак угодою встановлене, що визнання не повинне здійснюватися таким чином, щоб воно було засобом дискримінації між країнами в застосуванні стандартів або критеріїв для видачі дозволів, ліцензування або сертифікації постачальників послуг, або прихованим обмеженням у торгівлі послугами. Отже, жодна країна не повинна робити винятки для іншої або застосовувати щодо неї дискримінаційний підхід.

Принцип недискримінації поділяється на субпринцип режimu найбільшого сприяння, який застосовується до зовнішніх ринків, і субпринцип національного режиму, який стосується внутрішнього ринку.

Режим найбільшого сприяння передбачає надання однакових переваг усім країнам у разі надання певної переваги одній країні. Так, країна-член СОТ надає окремій країні, яка необов'язково є членом СОТ, деякі пільги в торгівлі певною послугою. Зазначена країна повинна згідно з режимом найбільшого сприяння встановити щодо інших країн-членів СОТ одинаковий пільговий режим. Таким чином викликається мультиплікаторний ефект, який забезпечує поширення пільг, наданих окремій країні, на всі країни-члени, що сприяє подальшій лібералізації торгівлі. Допускаються також винятки із зазначеного принципу, термін дії яких обмежений до 10 років і які переглядаються через п'ять років після запровадження з метою перевірки існування умов, що зумовили їх необхідність (ст. II ГАТС) [8].

Національний режим забороняє дискримінацію іноземних послуг. Наприклад, якщо країна субсидіює вітчизняного оперента послуг, тоді право на субсидії повинен отримати й іноземний оперент.

Стосовно сфери послуг принцип національного режиму має специфічне трактування. Якщо стосовно товарів (Угода ГАТТ) і інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) цей принцип має загальний характер, то ГАТС передбачає, що цей принцип повинні застосовувати тільки ті країни, які взяли на себе відповідні зобов'язання тільки в тих секторах економіки, в яких ці зобов'язання прийняті. При цьому ГАТС передбачає можливість обмеженого застосування принципу національного режиму.

З цього принципу випливає й принцип взаємності, який сьогодні стосується й України. Він передбачає, що країна, яка приєдналася до СОТ, отримала й певні переваги, і узяла на себе певні зобов'язання. У зв'язку з цим слід зазначити, що жодна країна „де факті“ не може відступити від попередньо взятих на себе зобов'язань у зв'язку з економічними наслідками для неї [8].

Ключовим у юридичній системі СОТ є принцип транспарентності. Він означає, що для забезпечення доведення до відома іноземних постачальників послуг всієї інформації, яка стосується торгівлі відповідними послугами в цій країні, країни зобов'язані публікувати документи, що містять норми права, які регулюють ці

правовідносини. Країни-учасники СОТ також зобов'язані сповіщати про нові зміни до існуючих заходів, що впливають на торгівлю послугами, і створювати національні інформаційні центри щодо забезпечення інформацією про заходи, які впливають на торгівлю послугами (ст. III ГАТС).

Сприяє зростанню участі в торгівлі послугами принцип специфічного й диференційованого відношення до країн, що розвиваються. Зазначений принцип передбачає створення розвиненими країнами-членами й, по можливості, іншими країнами-членами, спеціальних контактних пунктів для полегшення доступу країн-учасників, що розвиваються, до інформації, яка стосується їх відповідних ринків (комерційних і технічних аспектів постачання послуг; реєстрації, визнання й отримання професійної кваліфікації; доступності технології у сфері послуг). При цьому особливий пріоритет надається найменш розвиненим країнам (ст. IV ГАТС).

Передбачає міжнародну конкуренцію в окремих секторах послуг і визначає ступінь відкритості ринків принцип забезпечення загального балансу прав і зобов'язань держав і захисту національних інтересів.

Так, кожний член складає список специфічних зобов'язань у тому або іншому секторі послуг по кожній з чотирьох форм торгівлі послугами стосовно як доступу на внутрішній ринок, так і надання національного режиму. У кожному списку визначаються: обмеження й умови щодо доступу на ринок; умови й застереження щодо національного режиму; прийняття додаткових зобов'язань; тимчасові рамки для виконання відповідних зобов'язань, при можливості їх визначення; дата набрання чинності таких зобов'язань.

Держави самі визначають сектори, в яких вони надаватимуть гарантії іноземним постачальникам послуг щодо можливості їх реалізації на внутрішньому ринку. Кожна держава має перелік гарантованих секторів, але при цьому не існує вимог стосовно мінімальної кількості таких гарантій. Тобто держава сама може визначити лише один сектор сфери послуг, або лише її частку, де будуть надані такі гарантії.

У списках зобов'язань передбачаються два стовпчики застережень: в одному вказуються різні кількісні обмеження (наприклад, числа іноземних постачальників послуг), а в іншій - виключення з національного режиму.

Отже, у списках вказуються галузі, щодо яких надається національний режим, умови його надання, обмеження, способи постачання послуг на ринок, умови й межі доступу послуг на ринок. Країна-член вправі вилучити зі сфери дії режиму найбільшого сприяння окремі заходи щодо торгівлі послугами й зобов'язана вказати ці міри в Переліку як міри, на які не поширюється дія режиму найбільшого сприяння [9, 286]. Погоджені положення мають обов'язковий характер і можуть бути змінені або скасовані тільки після узгодження умов їхньої зміни або скасування із заінтересованими країнами, що може викликати відповідну компенсацію. Умови можуть бути змінені в будь-який час, якщо такі зміни розширяють можливості доступу на ринок послуг.

Отже, застосування принципів СОТ дозволяє підвищити ефективність зовнішньоекономічної діяльності держави. Недискримінаційний підхід, передбачуваність економіки приваблюють партнерів, підвищують товаро-обіг, сприяють оптимізації діяльності й зниженню витрат компаній, створенню сприятливого клімату для торгівлі й інвестицій, приваблюють капіталу до країни. Прозорість

і відкритість інформації, чіткі критерії безпеки, регламентовані стандарти впливають на політичну ситуацію, знижують можливість лобіювання рішень і маніпуляцій. Уряд має більше можливостей здійснювати державну політику в інтересах розвитку всіх галузей економіки, а не окремих її частин, що допомагає уникнути викривлень конкурентного середовища. Створюються передумови для позитивних змін у законодавчій системі.

Але, на жаль, принципи регулювання торгівлі послугами, які закріплени в ГАТС, з їх багатобічними проявами ще не знайшли свого відображення в законодавстві України ні серед базових, ні серед загальних принципів здійснення господарської діяльності з надання послуг.

Загальними принципами господарювання (базовими принципами правового регулювання господарської діяльності) згідно зі ст. 6 Господарського кодексу України визнано: 1) забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою всіх суб'єктів господарювання; 2) свободу підприємницької діяльності в межах, визначених законом; 3) вільний рух капіталів, товарів і послуг на території України; 4) обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції в підприємництві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів і безпеки суспільства та держави; 5) захист національного товаро-виробника; 6) заборону незаконного втручання органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини [10].

Слід зазначити, що закріплений у ст. 6 ГК України перелік загальних засад господарювання не є достатнім для адекватного нормативно-правового регулювання господарської діяльності з надання послуг. Він фактично дублює або кореспондує з положеннями норм Конституції України (ст. 24, 33, 42 та ін.) і не відображає специфіку регулювання господарської діяльності в умовах членства України в СОТ.

Аналіз нормативно визначених принципів, які нашли своє закріплення в галузевих законах, зокрема в Законі України „Про зовнішньоекономічну діяльність”, дає підстави зробити висновок, що вони здебільшого є відображенням загальних принципів господарювання і також не відображають спрямованість правового регулювання торгівлі послугами та об'єктивні закономірності його здійснення.

Державне регулювання внутрішньої торгівлі послугами може здійснюватися на підставі загальних принципів господарювання з врахуванням специфіки предмету торгівлі. Водночас для державного регулювання зовнішньої торгівлі послугами варто встановити власні, специфічні принципи, дотримання яких сприятиме подальший інтеграції України в багатосторонню торговельну систему.

Отже, розуміння рамочних принципів ГАТС і положень національного правового регулювання діяльності з торгівлі послугами здійснює необхідність вдосконалення законодавства, що регулює цю діяльність з обов'язковим відображенням загальних принципів державного регулювання діяльності з торгівлі послугами. До принципів державного регулювання торгівлі послугами пропонуємо віднести наступні:

- 1) захист державою прав і законних інтересів виробників і споживачів послуг;
- 2) рівність і недискримінація учасників торговельної діяльності, якщо інше не передбачено законом;
- 3) взаємність стосовно іншої держави (групи держав);
- 4) вибір заходів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, що є не більше обтяжними для учасників зовнішньоторговельної діяльності, чим необхідно для забезпечення ефективного досягнення цілей, для здійснення яких передбачається застосувати

заходи державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності;

6) гласність у розробці, прийнятті й застосуванні заходів державного регулювання торговельної діяльності;

7) недопущення незаконного втручання органів державної влади й місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність суб'єктів торговельної діяльності;

8) забезпечення права на оскарження в судовому або іншому порядку дій, що ущемляють право учасника торговельної діяльності на здійснення цієї діяльності.

Саме ці положення мають бути визначальними, керівними ідеями здійснення державного регулювання торгівлі послугами з метою ефективної реалізації зовнішньоторговельної політики держави. Сформульовані принципи мають пронизувати весь масив законодавства й забезпечувати основні напрями нормативного регулювання діяльності органів державного регулювання торгівлі послугами, бути критерієм законності вчинених ними дій і заходів.

Правове регулювання міжнародної торгівлі послугами постійно змінюється. З метою ефективної інтеграції України у світовий ринок торгівлі послугами, як подальше регулювання господарської діяльності з торгівлі послугами, так і вдосконалення діючих нормативно-правових актів повинне будуватися на підставі загальних принципів ГАТС з обов'язковим їх відображенням на законодавчому рівні. Законодавче закріплення принципів встановлюватиме межі державного втручання у сферу торгівлі послугами та сприятиме здійсненню більш продуктивного державного регулювання торгівлі послугами.

Література

1. Господарське право: Курс лекцій: У 2 ч. - Ч. 1. - Х.: Право, 2008. - 496 с.
2. Заблоцька Р.О. Система інституційного регулювання світової торгівлі послугами / Р.О. Заблоцька. - К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. - 368 с.
3. Рум'янцев А.П. Міжнародна торгівля послугами: Навч. посіб.; 2-ге вид., перероб. та доп. / А.П. Рум'янцев, Ю.О. Коваленко. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 112 с.
4. Дюмулен И.И. Международная торговля услугами / И.И. Дюмулен. - М.: ЗАО “Издательство “Экономика”, 2003. - 315 с.
5. Пятницький В.Т. Міжнародна торгівля послугами на основі принципів СОТ / В.Т. Пятницький, О.В. Оніщук - К.: UEPLAC, 2001. - 155 с.
6. Шумилов В.М. Мировая организация торговли. Право и система: Учебник / В.М. Шумилов. - М.: Проспект, 2006. - 330 с.
7. Циганкова Т.М. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія // Кер. авт. кол. і наук. ред. Т.М. Циганкова. - К.: КНЕУ, 2003. - 660 с.
8. Юрченко К. Загальні принципи регулювання міжнародної торгівлі в рамках світової організації торгівлі та підвищення загального економічного розвитку країн, що розвиваються / К. Юрченко // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 10. - С. 61-63.
9. Шумилов В.М. Международное экономическое право / В.М. Шумилов. - М.: ДeKA, 1999. - 400 с.
10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18. - Ст. 144.

Шульга Р.Р.

кандидат юридичних наук
асистент кафедри історії та права Донецького

НТУ

Надійшла до редакції: 01.11.2013